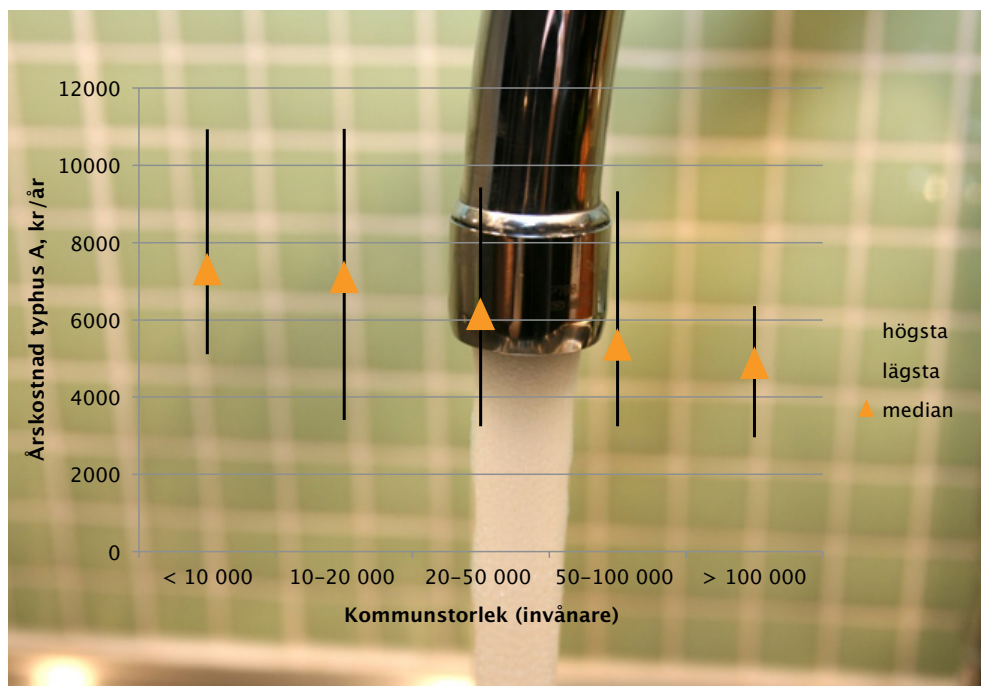

Kommentarer till 2015 års taxestatistik

Svenskt Vatten påtar sig inget ansvar för eventuella felaktigheter, tryckfel eller felaktig användning av detta meddelande

Copyright: Svenskt Vatten AB, 2015

Grafisk form: Ordförandet AB

Utgåva: 1, juni 2015

ISSN nr: 1651-6893

Kommentar till 2015 års taxestatistik

Kommunernas genomsnittliga avgift för en normalvilla är 561 kr per månad eller 4 öre per förbrukad liter vatten. För ett lägenhetshushåll är motsvarande siffra 355 kr per månad eller 3 öre per liter. Skillnaderna är dock stora kommuner emellan beroende på olika förutsättningar som påverkar kostnaden för att tillhandahålla kommunala vatten- och avloppstjänster.

Medelvärdet för bruksavgiften för en normalvilla höjdes med 3,5 % 2015. Det är en höjning i samma storleksordning som tidigare år, dock något lägre. Liksom tidigare år är det en stor andel kommuner som inte höjer sin taxa alls eller till och med sänker den.

Taxornas nivåer är olika i olika kommuner beroende på markant skilda förhållanden vad gäller till exempel storlek, avstånd och befolkningstäthet vilket i sin tur påverkar kostnaden för att tillhandahålla vatten- och avloppstjänster.

Svenskt Vatten bedömer att taxorna kommer att behöva höjas i snabbare takt framöver beroende på investeringsbehov och ökande krav på vatten och avloppstjänsterna. Samtliga kommunala VA-organisationer bör se över sina egna investeringsbehov och nödvändiga åtgärder, inte minst säkra vatten- och avloppstjänsternas långsiktiga hållbarhet.

Svenskt Vatten sammanställer varje år taxestatistik baserat på de uppgifter som kommunerna lägger in i databasen VASS. Jämförelsen görs för avgifter för enfamiljshus, s k typhus A,¹ och flerfamiljshus, s k typhus B.²

Det finns två typer av avgifter: bruksavgifter och anläggningsavgifter.

Bruksavgifter

Bruksavgifter är en periodisk avgift för drift- och underhållskostnader, kapitalkostnader för investeringar eller andra nödvändiga kostnader för att tillhandahålla vattentjänsterna.

Ett typhus A betalar år 2015 mellan 2 960 respektive 10 945 per år (247 och 912 kr per månad). Medelvärdet är 6 737 kr per år.

Varför skiljer det mellan kommunerna?

Taxor sätts i varje enskild kommun utifrån självkostnadsprincipen. Det innebär att de samlade intäkterna från taxans avgifter inte överstiger de samlade kostnaderna för de kommunala vatten och avloppstjänsterna.

Som framgår nedan beror skillnaderna i avgiftsnivå främst på olika förutsättningar vilket påverkar kostnaderna för att hantera vatten- och avlopp, t ex läge, typ av bebyggelse, avstånd, topografi, befolkningstäthet, antalet verksamhetsområden, råvattenkälla etc. Vidare spelar historiskt olika sätt att hantera investeringskostnader in.

¹ "Typhus A" är ett enfamiljshus med 150 m² våningsyta inkl. garage 15 m², tomtyta 800 m², vattenförbrukning 150 m³/år. Fastigheten är ansluten till vatten, spill- och dagvatten.

² "Typhus B" är ett flerbostadshus som är anslutet till vatten, spill- och dagvatten. Huset har 15 lägenheter, 1 000 m² våningsyta, 800 m² tomtyta, vattenförbrukning 2 000 m³/år och 2 st parallellkoppade vattenmätare q_n 2,5 m³/h.

Det förekommer ibland påståenden att spridningen i avgiftsnivå är en indikation på att vissa kommuner är mindre kostnadseffektiva. Detta är emellertid ett felaktigt resonemang. Vatten och avloppstjänster måste tillhandahållas i varje enskild kommun oavsett vilka förutsättningar som finns för att göra detta till en låg kostnad. Förutsättningarna skiljer sig här markant åt mellan olika kommuner. Kommuner med låg befolkningstäthet och stora avstånd har färre betalande per meter ledning och högre kostnader per ansluten för renings- och vattenverk. Vidare kan särskilda förhållanden som till exempel skärgård kräva dyrare lösningar. Därför är en spridning i taxenivå inte en indikation på verksamhetens kostnadseffektivitet.

För att illustrera detta har vi analyserat förutsättningarna i de 25 kommuner med lägst brukningstaxa för en normalvilla (typhus A) jämfört med de 25 kommuner med högst brukningstaxa.

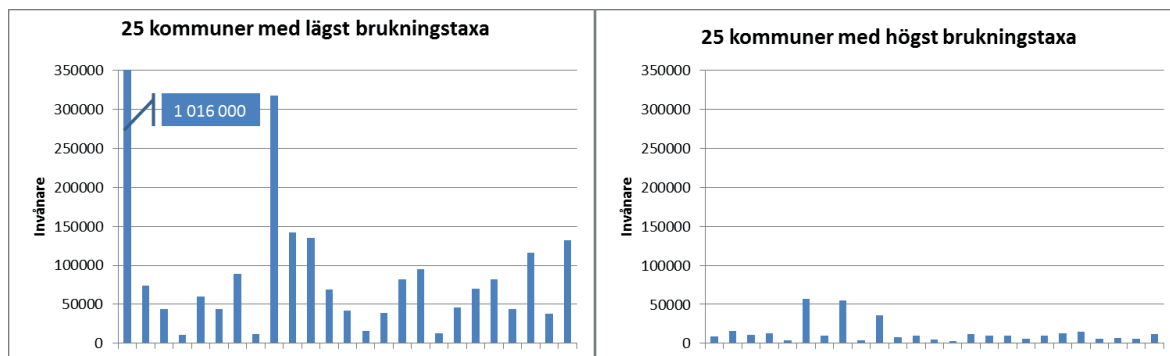
Tabell 1 Kommuner med lägst respektive högst taxa för typhus A år 2015.

25 kommuner med lägst taxa		25 kommuner med högst taxa	
Kommun	Kostnad per år typhus A (kr)	Kommun	Kostnad per år typhus A (kr)
Stockholm inkl. Huddinge	2 960	Älvkarleby	9 032
Solna	3 247	Älmhult	9 133
Sundbyberg	3 249	Rättvik	9 142
Tibro	3 401	Öckerö	9 171
Östersund	3 497	Munkfors	9 225
Sigtuna	3 575	Norrtälje	9 261
Botkyrka	3 708	Gagnef	9 273
Lycksele	3 709	Örnsköldsvik	9 334
Malmö	3 828	Storfors	9 343
Örebro	3 849	Västervik	9 424
Helsingborg	3 863	Lessebo	9 450
Sollentuna	3 907	Hofors	9 547
Upplands-Väsby	3 938	Skinnskatteberg	9 549
Salem	4 062	Dorotea	9 595
Lidköping	4 092	Tranemo	9 693
Haninge	4 150	Svenljunga	9 774
Halmstad	4 200	Hylte	9 838
Tidaholm	4 223	Ockelbo	9 993
Lidingö	4 255	Nordanstig	10 330
Järfälla	4 359	Lilla Edet	10 412
Kristianstad	4 407	Tjörn	10 670
Landskrona	4 413	Norberg	10 764
Lund	4 472	Vansbro	10 817
Vänersborg	4 486	Högsby	10 933
Jönköping	4 582	Tanum	10 945

- Av de kommuner med lägst taxa är ca $\frac{3}{4}$ antingen tätorter med mer än 75 000 invånare eller kranskommuner till en storstad. I denna typ av bebyggelse är det korta ledningslängder per betalande abonnent och det finns stordriftsfördelar för vattenproduktion och avloppsrening.

- Av de kommuner med högst taxa är samtliga mindre än 16 000 invånare och/eller har en skärgård. Dessa kommuner är mer gleset befolkade och det krävs betydligt större ledningslängder per ansluten, dricksvatten- och avloppsreningsverk betjänar avsevärt färre personer och ibland krävs speciallösningar p g a skärgård, långa avstånd eller topografi.

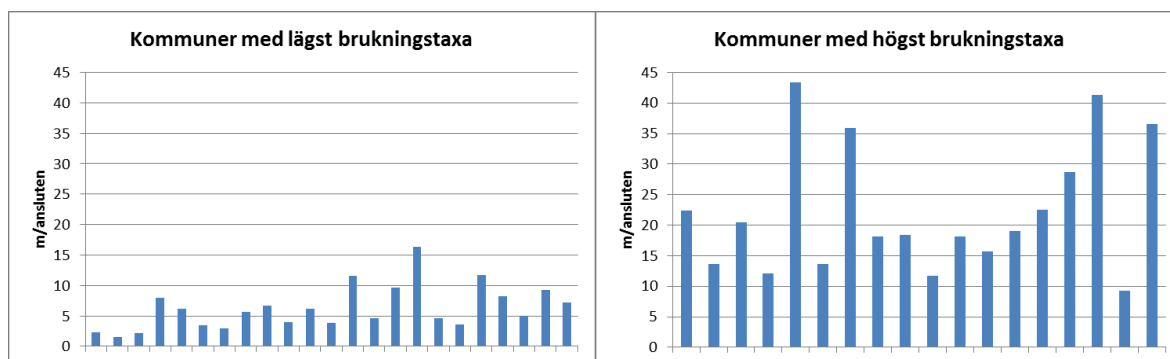
Som framgår av figur 1 är skillnaden bara vad gäller antalet invånare stor när man jämför de båda grupperna.

Figur 1 Antalet invånare i kommuner med lägst respektive högst brukningstaxa för typhus A

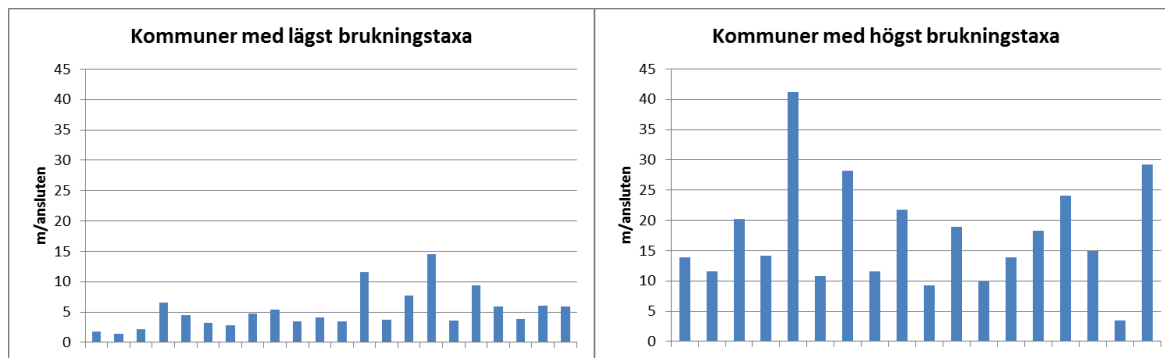
Bilden bekräftas när man ser till nyckeltal för infrastruktur som krävs för att tillhandahålla vatten och avlopp i kommunerna.

Som framgår av figur 2 och 3 har kommunerna med låg taxa i stor utsträckning korta ledningslängder per ansluten.³

Figur 2 Meter dricksvattenledning per ansluten

³ Alla kommuner har inte lagt in dessa uppgifter i databasen VASS, därför är det inte 25 staplar i figuren. Uppgifterna avser de av de 25 med lägst respektive med högst taxa för typhus A som har lagt in uppgiften i VASS.

Figur 3 Meter spillvattenledning per ansluten

Kostnaden för investeringar och underhåll för ledningsnät är en stor del av den totala kostnaden. Det innebär att kommuner med långa ledningslängder per betalande måste ha högre avgifter för att uppnå självfinansiering.

Jämför man kommunerna med högst respektive lägst taxa för typhus A vad gäller avloppsrening och dricksvattenproduktion blir mönstret tydligt även här. Över hälften av kommunerna i kategorin lägst taxa får avloppet renat och/eller dricksvattnet producerat i större anläggningar, ofta genom gemensamma regionala bolag. Detta ger förstås betydande skalfördelar och därmed lägre kostnader. De stora regionala bolagen finns där det finns förutsättningar för samordnad produktion, d v s i storstadsregionerna. Bland de mindre kommunerna med högre taxa finns även exempel på sambehandling med andra kommuner, men i mindre utsträckning och i mycket mer begränsad skala.

Hur har brukningstaxan förändrats?

Medelvärde för brukningsavgiften för typhus A har stigit 3,5 % jämfört med 2014. Precis som tidigare år har anmärkningsvärt stor andel av kommunerna – i år närmare 40 %! – valt att ha en oförändrad eller till och med sänkt brukningstaxa. Hur kommer det sig att så många kommuner inte har justerat sin taxa när investeringsbehoven av allt att döma ökar?

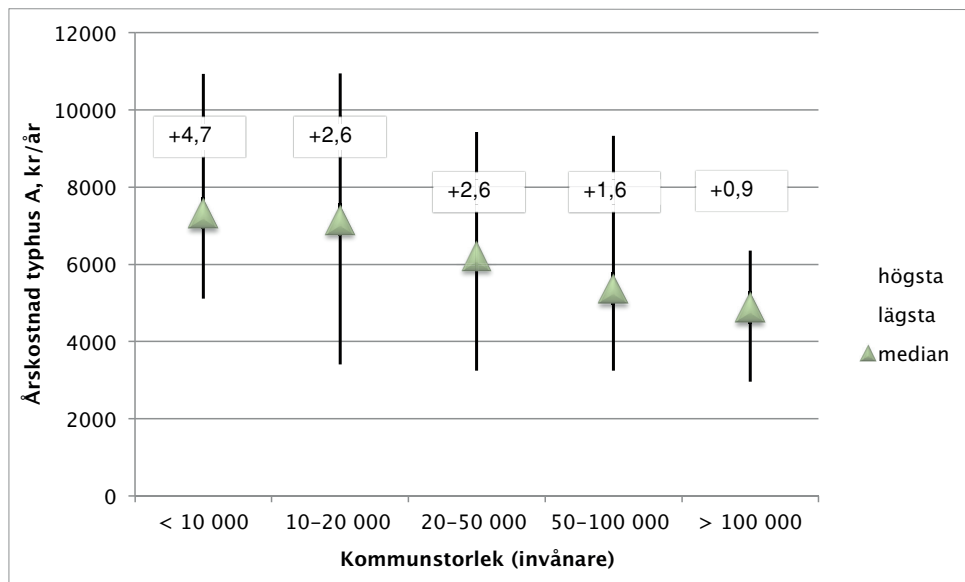
I många kommuner har taxan inte varit uppe för behandling i kommunfullmäktige. Var fjärde kommun uppger att taxan inte behandlas årligen. (20 % av kommunerna har inte svarat på frågan så siffran är förmodligen högre.)

På grund av att taxan inte behandlats eller genom att överbrygga med skattemedel har beslutet och justering av taxan skjutits på framtiden. I många fall kan det även vara så att VA-förvaltningen inte hunnit ta fram underlag och analys för en taxejustering; taxans intäkter och verksamhetens budget är inte helt kopplade till varandra.

Inte bara taxenivåerna utan även den årliga förändringen skiljer sig åt i kommuner av olika storlek. I figur 4 åskådliggörs högst, lägst och median för avgift (typhus A) liksom medianen för årets procentuella förändring för kommuner inom olika storleksintervall.

Två slutsatser kan dras av figur 4 ovan:

1. Spannet mellan högsta och lägsta årskostnad inom varje intervall är relativt stort, men det finns ett klart samband mellan kommunstorlek och taxenivå. Små kommuner har i genomsnitt högre VA-taxor än större av skäl som vi redogjorde för ovan.
2. Även den genomsnittliga höjningen är större i mindre kommuner. Sammantaget indikerar figuren att de skillnader som finns i taxenivå mellan kommuner snarare kommer att öka än minska framöver.

Figur 4 Årskostnad för typhus A för kommuner i olika storleksintervall. Högsta, lägsta, median samt genomsnittlig procentuell förändring (av medianen) jämfört med 2014.

Som framgår av figuren kan dock skillnaden vara stor mellan kommuner av liknande storlek. Det finns framförallt tre förklaringar till detta:

1. Olika naturliga förutsättningar (förutom kommunstorlek). Även om kommunen till invånarantal är lika har de olika befolkningstäthet och struktur. Till exempel kan en kommun ha abonnenterna koncentrerade till ett eller ett mindre antal centrala verksamhetsområden medan andra tillhandahåller VA-tjänster i ett stort antal verksamhetsområden. Topografin påverkar ledningslängd, antalet pumpstationer och andra tekniska lösningar. Möjligheten att nyttja grundvatten som råvattenkälla vilket inte kräver lika långtgående och kostsam rening som ytvatten kan också ha betydelse.
2. Det är vanligt att kommunernas anläggningstillgångar till stora delar är avskrivna. Det finns flera historiska förklaringar till detta. Bland annat har investeringar skett med statsbidrag under 60- och 70-talen. Ibland har även kostnader av historiska skäl hamnat under andra förvaltningar i kommunen. Detta gör att VA-verksamheten belastas med lägre kostnader än vad hade varit fallet med normal hantering av investeringskostnader.
3. Skattemedel tillskjuts i en del kommuner vilket håller taxan nere. 14% av kommunerna anger att taxeintäkterna inte täcker kostnaderna. 20% har inte svarat på denna fråga så det kan finnas ett visst mörkertal här.

Sammantaget är det mycket vanskligt för en VA-huvudman att jämföra taxan med en annan kommun och dra slutsatser utifrån det när den egna taxan ska redigeras.

Hur kommer brukningstaxorna ändras framöver?

Mycket tyder på att VA-taxorna kommer behöva öka mer i framtiden än vad de gjort de senaste åren.

Det finns stora investeringsbehov för att säkerställa dagens status även i ett längre tidsperspektiv. Svenskt Vattens hållbarhetsindex⁴ visade på att stora reinvesteringar kan krävas.

⁴ Hållbarhetsindex utgår ifrån 14 parametrar med underliggande frågor. Frågorna ger upphov till ett färgindex grönt (bra), gult (bör förbättras) eller rött (måste åtgärdas) och parametrarna värderas utifrån samma färgindex genom en sammanvägning av underliggande frågor. 97 kommuner deltog i 2014 års undersökning. På Svenskt Vattens hemsida finns mer information om verktyget.

En majoritet av kommunerna i undersökningen hade inte gjort förnyelseplanering av ledningsnätet samtidigt som förnyelsetakten många gånger är låg. Tidigare undersökningar i förnyelseprojektet⁵ visade också på behov av att öka ledningsförnyelsen i många kommuner. Många kommuner har även stora eller mycket stora reinvesteringar för vatten- och avloppsreningsverk. Samtidigt är statusen på vatten- och avloppstjänster idag god, hållbarhetsindex och andra undersökningar visar framförallt på behov åtgärder, planer och strategier för att *långsiktigt* trygga vatten- och avloppstjänsternas kvalitet (dricksvattenkvalité, leveranssäkerhet etc.)

Den ekonomiska planeringen förefaller många gånger släpa efter investeringsbehoven. Hållbarhetsindex visar att många kommuner inte har en flerårsbudget som bygger på detaljerade inventeringar av investeringsbehov och att ännu fler saknar en långsiktig ekonomisk plan för att klara investeringsbehoven. Årets taxestatistik visar att en fjärdedel av kommunerna inte behandlar taxan varje år och att full kostnadstäckning inte uppnås i åtminstone var sjätte kommun. Det finns därför anledning att befara att ökat investeringsbehov ännu inte fått genomslag i taxenivåerna, men att de kan komma att få det.

Kraven och utmaningarna ökar för vatten- och avloppstjänsterna. Det handlar om bland annat klimatanpassning, säkra kretslopp för näringsämnen samt nya reningskrav och kontrollsystem utifrån vattenmyndigheternas förslag till åtgärdsprogram. Det är svårt att kvantifiera vad detta samlat kan komma att innebära för nödvändiga kostnader för VA-verksamheten, men helt klart är att det leder till en ökning.

VA-organisationernas anläggningstillgångar av historiska skäl till del stor avskrivna. När nyinvesteringar görs och dessa skrivs av på vanligt sätt över nyttjandeperioden kommer taxan behöva höjas.

Det finns en ansevärd mängd kommuner som idag inte har full kostnadstäckning genom taxan men strävar efter det. I dessa kommuner kommer taxan behöva höjas bara för att nå kostnadstäckning.

Denna bild bekräftas även vid en mer ingående analys av hållbarhetsindex parameter *personalresurser och kompetens*. Många kommuner har således svårt att avsätta resurser för det långsiktiga arbetet, samtidigt som status idag är relativt god och invånarna är nöjda med tjänsterna. Mot denna bakgrund är det därför kanske inte så konstigt att så pass många kommuner inte ser över sina behov, höjer sin taxa eller ens behandlar taxefrågan årligen. Svenskt Vattens rekommendation är dock att samtliga kommuner ser över sin taxa varje år på basis av en inventering av behov och utifrån långsiktig ekonomisk planering. Vi rekommenderar verktyget hållbarhetsindex för att analysera VA-verksamheten och inte minst för kommunikationen mellan VA-organisationens ledning och politiskt ansvariga.

En annan aspekt av utvecklingen av framtidens brukningstaxor är att den skillnad vi ser i kostnadsläge (och därmed taxenivå) mellan stora städer och mindre kommuner i glesbygd kommer att öka ytterligare. Detta av flera skäl. Som vi redogjorde för ovan (se figur 4) är redan idag taxeökningen större i mindre kommuner än mindre. En ökad reinvesteringstakt i VA-anläggningen får också en relativt större påverkan på taxan i små glesbygdskommuner där det krävs mer infrastruktur per betalande abonnent.

Anläggningsavgifter

Anläggningsavgifternas nivå

Anläggningsavgiften är en engångsavgift för att ansluta sig till kommunalt VA. Anläggningsavgiftens storlek bestäms utifrån beräkningsgrunder som innebär att en fastig-

⁵ Förnyelseprojektet finansierades av Svenskt Vatten utveckling. Projektet resulterade både i en analys av förnyelsebehov på nationell nivå och en handbok för kommunernas förnyelsearbete.

hetsägare inte behöver betala mer än vad som motsvarar en genomsnittlig fastighets andel av kostnaden för att ordna VA-anläggningen.

Medelvärdet för anläggningsavgiften för typhus A är 2015 ca 122 000 kr. Spridningen är dock stor, mellan 20 500 kr och 274 000 kr. Den stora spridningen beror dock inte främst på skillnader i kostnader för att ansluta fastigheter utan i första hand hur stor andel av denna kostnad som kommunen väljer att ta genom anläggningstaxan. De allra flesta kommuner finansierar genom att i praktiken skjuta till medel från framförallt intäkter från brukningsavgifter. Det är således de olika graderna av finansiering genom anläggningsavgifter som förklarar den stora spridningen.

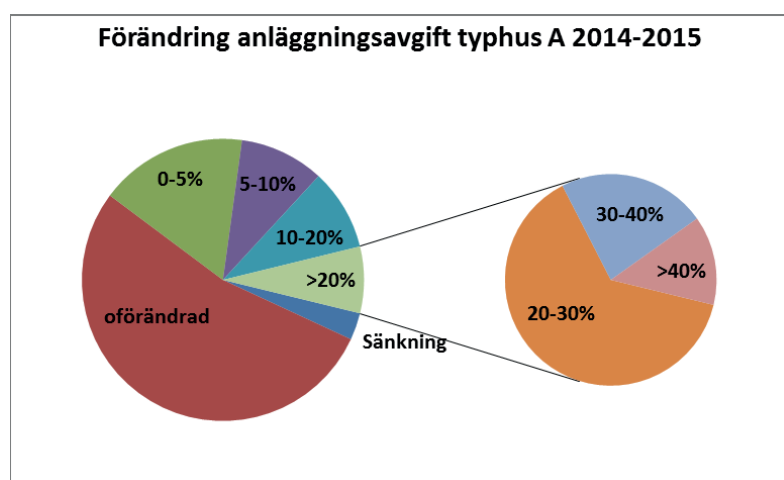
Tittar man närmare på vilka kommuner som har relativt hög respektive relativt låg anläggningsavgift framträder ett tydligt mönster:

Kommuner med *jämförelsevis högre* anläggningstaxor utgörs huvudsakligen av kommuner nära storstadsområden och/eller attraktiva kust- och skärgårdsområden. Här är trycket på att ansluta sig till kommunalt VA i s k omvandlingsområden (fritidshusområden som blir helt eller delvis permanentboende) stort. Vidare är värdet på fastigheterna högt och det är lättare att ta ut anläggningsavgifter som i högre grad täcker kostnaden för anslutning.

Kommuner med *iögonfallande låga* anläggningstaxor återfinns till stor del i Norrland och mindre bruksorter. Här kan det dels handla om att man har så pass få nyanslutningar att det inte uppfattas som motiverat att höja anläggningstaxan, men också att det kan vara svårt att ta ut högre avgifter vid anslutning av lågt värderade fastigheter. Till detta kan komma politiska överväganden för kommuner som strävar mot att behålla invånarantal och vill framstå som attraktiva för boende.

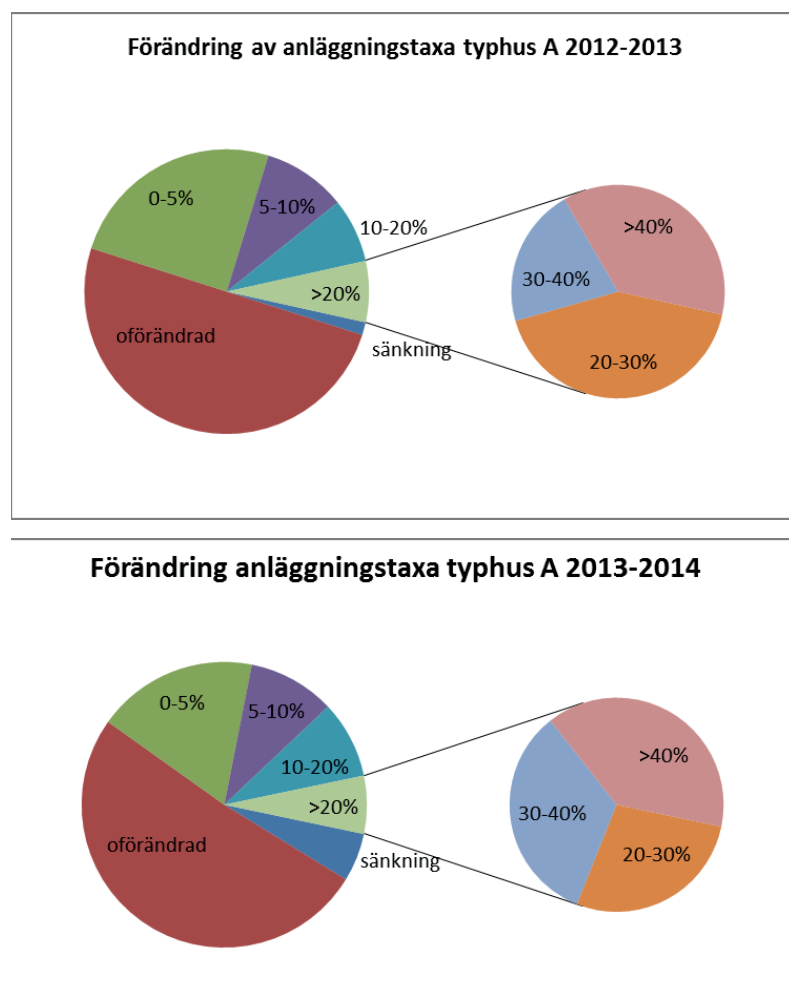
Det bör återigen framhållas att valet av nivå på anläggningstaxa och därmed finansieringsgrad för att täcka anslutningskostnader är upp till varje enskild kommun. Svenskt Vatten rekommenderar dock att varje kommun ser över hur många och vilken typ av nyanslutningar som är förväntade under den kommande femårsperioden och i vilken grad denna kostnad täcks av nuvarande nivå på anläggningstaxa. Om allt större kostnader behöver tas från intäkter av brukningsavgifter kan det leda till att brukningstaxan behöver höjas och/eller att nödvändiga investeringar får stå tillbaka.

Anläggningsavgifterna höjdes med i medeltal 4,7% år 2014. Den procentuella ökningen ligger ungefär i nivå med tidigare år. En närmare analys visar dock att det som fortsättningsvis utmärker anläggningsavgifternas förändring är spridningen mellan kommunerna, se figur 5 nedan.

Figur 5 Förändring i anläggningsavgift typhus A 2014-2015. Utbrutna pajdiagrammet till höger visar hur de som höjt mer än 20% fördelar sig i olika intervall.

Ca hälften av kommunerna lämnar sin anläggningstaxa helt oförändrad och en mindre del höjer relativt kraftigt, ett mönster som varit tydligt de senaste åren. Figur 6 visar samma bild för förändringarna de två föregående åren.

Figur 6 Förändringen i anläggningsavgift för typhus A, 2012–2013 respektive 2013–2014

Ser vi över en längre tid, 2010–2015, ser man att hanteringen av anläggningstaxans nivå skiljer sig kraftigt åt. 16 % av kommunerna har även över detta långa tidsintervall valt att behålla avgiftsnivåerna oförändrade eller till och med sänka dem. 20 % har över samma femårsperiod totalt höjt med 50 % eller mer.

Man ser också att en del kommuner kan ha oförändrad anläggningstaxa flera år i rad för att därefter göra en större justering. En möjlig förklaring till det kan vara att flera nya anslutningar plötsligt sätter fokus på glappet mellan intäkter och kostnader för nya anslutningar.

Det finns anledning att tro att antalet tillkommande anslutningar ökar i många kommuner, dels på grund av ökat tryck i storstädernas kranskommuner och dels på grund av ökande krav på att minska utsläpp från enskilda avlopp. Därför kan skillnaden mellan kostnad och intäkt för nya anslutningar få ökad betydelse.

Sammanfattning av taxestatistiken 2015

I tabell 2 nedan sammanfattas resultatet av 2015 års taxeundersökning.

Tabell 2 Sammanfattning av 2015 års taxestatistik

Avgift	Medel	Förändring jämfört med 2014	Median	Förändring jämfört med 2014
Anläggningsavgift för typhus A, kr	122 383	5,8%	115 500	2,7%
Anläggningsavgift för typhus B, kr	398 640	5,1%	350 600	6,6%
Årskostnad för typhus A, kr/år	6 737	3,5%	6 625	1,8%
Årskostnad för typhus B, kr/år	63 877	3,4%	62 511	2,7%

Kommunernas genomsnittliga avgift för en normalvilla (typhus A) är 561 kr per månad eller 4 öre per förbrukad liter vatten. För ett lägenhetshushåll i typhus B är motsvarande siffra 355 kr per månad eller 3 öre per liter.

Anledning till att median och medelvärde skiljer sig åt så kraftigt för t ex årliga förändringar är att spridningen är relativt stor och att så många kommuner har en oförändrad taxa vilket drar ned medianvärdet.

Taxeundersökningen genomförs varje år. Kommunerna lägger själva in uppgifterna i Svenskt Vattens databas VASS, såväl de olika avgiftsparametrarna som värdet för typhus A och typhus B. Svenskt Vatten kvalitetsgranskar så långt det är möjligt.

Svenskt Vattens skrifter beställs via:

www.svenskvatten.se

Svenskt Vattens distribution

Box 262

591 23 Motala

© Svenskt Vatten AB

ISSN nr 1651-6893

Svenskt Vatten M141

2015-06

Box 14057, 167 14 Bromma

Tel 08 506 002 00

Fax 08 506 002 10

E-post svenskvatten@svenskvatten.se

www.svenskvatten.se